

Lea Fatur:
Matjažek.

5. »Ali je tukaj zmeraj svatba?«

To je torej svatba? Prav kakor so pravili stara mati: vse je v pušeljcih. Miza ni, da bi jo pregledal majhen deček: toliko je šarteljnov, boba, pečenih pišk in kopunov, kolačev, medice, vina. Tam je stric starešina: kadar on govori, so vsi tiho; kakor ukaže on, izpije vsak svoj kozarec; vsakemu svatovalcu nakaže prostor. Pod sliko svete Trojice — bodi ji čast in hvala! — sta stric ženin in teta nevesta. Pa še drugi strici in tete — kako bi jih poznal Matjažek vse? Pa si pravijo: Od tam sem, moj oče je bil brat vašega botra, pa se objemljejo. Ata in mama in stara mati sedijo blizu strica ženina. Matjažek na materinem naročju. Mati so ga sicer hoteli posaditi na peč k drugim otrokom (na peči je prijazno, ker sede na klopi-pečnici godci), toda stric ženin je rekel:

»Kaj takega-le fanta, ki ima sabljo in lok? Tak mora sedeti za mizo!« Pa je sedel in opazoval. Čudni so pa ti véliki ljudje. Jočejo se in smejajo se, ko ne veš, zakaj. Stric starešina govori lepo kakor gospod prošt v cerkvi: od nebeške svatbe, od Kane Galileje, od Boga, ki je postavil zakonski stan — in še o drugih rečeh, ki jih ne razume Matjažek. Pa si začne teta nevesta brisati oči, stric ženin pa gleda v svoj pušlec, in tudi mama in stara mati imata oči mokre. Na enkrat se spet smejejo vsi, in teta nevesta je rdeča.

Lepo je pri svatbeni mizi, pa skoraj da je še lepše na dvorišču, ki je čisto blizu mestnega zidu. Voz za vozom stoji tu, hlevi so polni konj, po senu so razgrnili rjuhe in koce. Kdor je truden in zaspan, poleže malo. Dolga je svatba; tri dni, pravijo mati, je treba varovati nevesto, da bo več sreče. Pa kaj konji in vozovi! Pobje, ki jih ni videl Matjažek nikoli toliko, se podijo po dvorišču, silijo k vratom in oknom, da bi kaj videli, kaj ujeli. Taki smrkolini! Srajčniki in hlačniki. Vse brez orožja. A Matjažek ima opasano sabljo, obešen lok, za pasom ima tulec s pušicami. In oblečen je kakor véliki, kakor kak žlahtnik. Pa stopi na prag in se pokaže smrkavcem smrkovim. Roko dene na sabljin ročaj in gleda izpod čela izzivalno kakor stric Matjaž, ki dela »punt«. A pobje mu kažejo dolga ušesa, se mu priklanjajo in vpijejo:

»Žlahtni gospod, kje je vaš grad, ki nima ne oken ne vrat? Jeni ani ho! Kapetani ho!«

»Vse posekam! Vse postrelim!« grozi Matjažek in jemlje pušico, napenja lok. Srajčniki bežijo, hlačniki mu kažejo jezik. Vsi skup vpijejo:

»Sablja lesena, lok vrben, pušica blatna!«

Jokal bi se Matjažek, pa se vrne rajši med svate. Če je sablja lesena, seče pa le — priostril jo je stric Lipš — in če bi ustrelil, bi prebila pušica glave pobom. Pa kaj bi se menil zanje, ko mu je rekel godec tako lepo:

»Peruti ptičica ima, plavuti ribica ima, junak z orožjem se obda.«

Stisnil se je Matjažek k stari materi in vprašal naveličano: »Ali je tukaj zmiraj svatba?«

Botra iz Vetrinj se je nasmejala:

»Zmiraj svatba — to bo v nebesih, ljubček! Ta je pa spomin na nebeško.«

Torej taka so nebesa? se je predla Matjažkova misel. Kope jedi na mizi; godec, ki pritiska svoj meh; ljudje, ki pojejo ali se vrtijo v kolu in uganjajo stvari, ki so otrokom neumljive. Pa je vendar lepše Podkrmom: tam pojo ptičice božje, v gozdu so jagode, rasto lešniki... Tiho zaprosi mater: »Pojdimo domov!«

Stara mati mu zašepeta: »Prej si silil sem, zdaj siliš domov. Ne bomo te več jemali s seboj. Tudi jaz bi bila že rada doma. Pa bi se zamerili vsem svatom. Moramo še nevesto spremiti na njen novi dom.«

Matjažku se orosijo oči. Tako rad bi bil že doma! Tako neznansko rad! Zdi se mu, da je dom tako daleč, da ne more priti majhen deček sploh več do njega. In zdi se mu, kakor da plava nad svatbo skrit strah. Večkrat pogledajo možje ven, večkrat šepečejo ženske med seboj. In stara mati vzdihnejo Matjažku v uho:

»Ko bi bili le že doma! Tako varni smo tam pod gradom. O ljubi Bogek, spremi nas domov!«

»Turki!« se spomni Matjažek. In kakor da je uganil misel, ki se skriva v srcu vseh, je zapel godec:

»Turki in zamorci so grdi ljudje, koder ti hodijo solnce stemni, travca nobena več ne zeleni, hiše in cerkve — vse pogori.«

Kakor da jim je zapel od srca, se oglasijo svatje: »Vsi Turki in vsi kralji so se vzdignili čez nas, ta črna kraljica pošilja po nas.«

In tačas, ko je Matjažek premišljeval prečudno stvar »črna kraljica«, so se pogovarjali svatje o vesteh, ki jih je prinesel sel v mesto: da so razdejali Turki Podklošter in da so se razlili po vsej Krški dolini. Da požigajo domove, lovijo ljudi, mečejo dečke v žaklje, da je nevarnost, da bi ne prišli celo do Celovca. Na obzidju so pa že straže.

Napadli so menda že šentpavelski samostan, pa jim ga je ubranil opat Ivan. Podkloštrom pa se je zadušilo dvesto krščenih duš v dimu.

»Kako naj bi bila svatba vesela v tako hudem času?« je razlagala teta rjušnica stari materi. »Ni tako kakor biva ob svatbah pri nas ali — začeli smo, ko še nismo vedeli, da je nevernik v deželi, in morali bomo dovršiti: naj se zgodi volja božja!«

»Vse bom posekal, vse bom pobil grde Turke!« se je grozil Matjažek iz materinega naročja. Starešina pa kakor da ga je sram, da ni svatba vesela, pravi banderarju, tistemu, ki je nosil na palici nataknen facanetelj in ima za vatel dolge trakove za klobukom, pravi mu:

»Gledaj na red! Kaj bi se kisali! Svatba je, veselí se vse. Blizu smo mestnih vrat: v sili se kar pobašemo v mesto z vozovi in živino.«

In stric banderar mirí: »Kam bi odhajali? Lahko vas doleti Turek na potu. Bolj varni ste v veseli družbi kakor na samotni poti. Torej veselimo se, zaigraj godec, zaplešimo!«

Godec zapoje: »Kaj ti je, krščanska duša, da si tak žalostna? Al' si grehe premišljuješ, al' se rajtenge bojiš?«

Starešina odkima in sam začne:

»Marija je prosila za tiste ljudi, ki so v Kani Galileji na ohceti b'li. Prosila je svojega sina, k' je svatom primanjalo vina.«

Zarožljalo je v napeta ušesa in se odrisalo iz pozornih obrazov. Udarilo je ob prag pa razgnalo srajčnike in hlačnike pred pragom. Velika in mrkla sta stopila med svate stric Matjaž in Peter Vunderlih. Onemeli so osupli svatje. Nič nista bila svatovska, vsa taka kakor da prideta z dolge poti. Pa ju je pozdravil stric starešina, in teta družica jima je pripela pušeljce. Silili so ju za mizo. Toda ostala sta sredi sobe, in okoli njiju so se gnetli možje in fantje, ženske iz kuhinje, hlapci iz hlevov, vojaki od mestnih vrat. Stric Matjaž je spregovoril z grmečim glasom in udaril s čekano ob tla:

»Hvaljeno bodi presveto ime! Zbrali ste se k svatbi, poštena krščanska družba, in pojete lepe stare pesmi po starem običaju. Pa svatujete v hudem času, ko moramo braniti našo vero pred nevernikom — braniti mi sami, ker nje ne brani ne cesar in ne brani gosposka. Zato zapojte, kako je prišel Turek do železne kaplje, pojte, kako smo ga pobili pri Svetem Lenartu, kako smo naredili okoli cerkve verigo iz uzd turških konj, kako smo okovali cerkvena vrata s turškimi podkvami. Zapojte, kako si zidamo tabore v svojo obrambo, potem ko moramo utrjevati tudi gradove in mesta. »Preljuba naša kremljica, ti naša si zabranica!«

»Denar in denar zahteva cesar od nas; denar, da bo prepodil Turka, pa bo kmalu več koroških otrok na Turškem kakor pri nas doma, več izgubljenih duš!«

»Zato stopite pod meč in prisezite puntu,« kriče povabi Peter Vunderlih, in Matjaž dvigne svoj goli dolgi meč nad glavami.

»Pa ne tukaj, Matjaž in Peter,« brani banderar in starešina. Ženske pa vekajo: »Tukaj je svatba, kraj veselja.«

»Stopite iz hiše, pa boste videli, kako svatbeno veselje vam pripravlja Turek,« zavpije Peter Vunderlih. Pa so klicali zunaj: »Nebo se žari!« — »Večerna zarja!« — »To je ogenj!« — »Turek prihaja!« — »Rešimo se!«

»Moški vkup! Žene in otroke hitro v mesto, mi pa se postavimo Turkom v bran!«

»Kaj bodo zdaj Turki šarteljne pojedli?« je vprašal Matjažek skrbno, ko ga je stiskala mama k sebi in hitela z njim proti mestnim vratom. Ta lepa svatbena miza!... A — to je svatba — to! In Turki pridejo, kakor je rekel Matjaž. »Joj!« vzdihuje mama, »kako daleč je do mestnih vrat danes!« In Matjažek čuti, da mama nakrat ne more več, ata pa je skočil h konju in vozu, da pobere vsaj koce, da se bodo zavili ponoči, ko bodo bežali kdo ve kod in kam...

Strašna so ta mestna vrata! Zijajo, požirajo begunce, pa so nekam zmiraj bolj daleč... Zdaj!... »Jezus!« zastoče mama, se ozre. »So že tu, in možje jim branijo... Pa jih je čimdalje več... Pri Merharju že gori!... Ata! Āta!«

»Ata! Ata!« ponavlja Matjažek mamin klic. »Vrata!« stokajo stara mati, »vrata — zapirajo!«

Pa preden je mogel doumeti Matjažek zaprta vrata, Turke in kaj da bo z mlado in staro mamo in kje je ostal ata — je pridrvel konj, na njem mož s povito glavo, z velikim lokom čez ramo, polno nóž za pasom in s sabljo v desnici in vajeti v levici... Pa je zamahnil s sabljo, popustil vajeti in zgrabil Matjažka pa ga iztrgal mami iz naročja.

»Ata! Mama! Stara mama! Stric Matjaž! Turek me je vzel!« je klical na pretege Matjažek, pa Turek mu je vrgel žakelj čez glavo in ga omotal po životu z vrvjo. Povezan kakor snop je ležal Matjažek na tleh, rjul in slišal rjojenje drugih, zvonenje in streljanje, lajanje psov, rezgetanje konj, prasketanje ognja.

(Dalje prihodnjič.)

Albin Čebular:

Burja.

*Davi je pa k temni hosti
s piskom prišla burja v gosti.
Vse se trese, vse ječi,
kamor ona pridrvi.*

*Drevje žalostno vzdihuje,
ko prek njega vihra hruje,
kosi, ščinkovci, sinice
pa pretakajo solzice.*

*Glejte, palček, mirna duša,
tudi se rešiti skuša:
ker drugodi ni pomoči,
brž na trsno bilko skoči.*

*Z brado miga, z glavo giblje
in se na trstiki ziblje —
ah, če pade, kaj za to,
saj le v mehko travo bo.*

